

6. Trudne decyzje

Każdego dnia podejmujemy mniej lub bardziej istotne decyzje. Część z nich dotyczy naszego życia, wiele jednak – działania grup, do których należymy. Uczniowie i uczennice podczas zajęć uczą się rozpoznawać sytuacje wymagające podjęcia decyzji, precyzować cele, które chcą osiągnąć, określać wartości, którym powinna odpowiadać decyzja, oraz poszukiwać różnych sposobów rozwiązania problemu, oceniać ich pozytywne i negatywne skutki, podejmować optymalne decyzje w trudnych sytuacjach. Poznają metodę drzewa decyzyjnego, którą można stosować także przy rozwiązywaniu problemów ze sfery życia publicznego. Dowiadują się też, jak można podejmować decyzje w sprawach grupy (konsensus, głosowanie i decyzja lidera).

CELE LEKCJI WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

Uczeń/Uczennica:

- rozpoznaje sytuacje wymagające podjęcia decyzji indywidualnej i grupowej; wyjaśnia i stosuje podstawowe sposoby podejmowania wspólnych decyzji – dział I pkt 3.

PO ZAJĘCIACH UCZEŃ/UCZENNICA POTRAFI

- rozpoznawać (w życiu własnym i w życiu publicznym) sytuacje wymagające podjęcia decyzji;
- przedstawić i stosować podstawowe sposoby podejmowania decyzji dotyczących grupy;
- wskazać wady i zalety różnych sposobów podejmowania decyzji;
- ocenić efektywność poszczególnych sposobów podejmowania decyzji.

METODY PRACY

- miniwykład
- rozmowa nauczająca
- praca w grupach
- praca z tekstem
- quiz

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- duży arkusz papieru ze schematem drzewa decyzyjnego (schemat można też pobrać ze strony internetowej KOSS online)

JAK PRZEPROWADZIĆ ZAJĘCIA?*

WPROWADZENIE

1. „Decyzje, decyzje” (rozmowa nauczająca, miniwykład). Poleć uczniom i uczennicom, by na kartkach zapisali, jakie decyzje musieli podjąć tego dnia. Powinni zdać sobie sprawę z tego, że każdego dnia wszyscy podejmują wiele decyzji.

*W lekcji wykorzystano *3 Ways to Make Group Decisions*, Roger LaRaus & Richard Remy, Addison-Wesley Publishing Company 1978.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 22
ćwicz. 1

Część z nich dotyczy rzeczy mniej ważnych, ale niektóre bardzo istotnych. Czasem podejmuje się je niemal automatycznie, innym razem trzeba się dłużej zastanowić i starannie rozważyć wszystkie możliwe warianty oraz konsekwencje (patrz: ćwiczenie w podręczniku na s. 36). Gdy uczniowie skończą pracę, poproś ich o podawanie przykładów decyzji: łatwych i trudnych; indywidualnych i grupowych; w sprawach mniej ważnych i bardzo ważnych; podejmowanych bez głębszego zastanowienia i po rozważeniu różnych rozwiązań i ich skutków.

Następnie przedstaw krótko informacje zawarte w tekście „Iść na lody?” (podręcznik, s. 36–37), nawiązując do wykonanego właśnie ćwiczenia.

Zeszyt
ćwiczeń
s. 22
ćwicz. 2

2. „Drzewo decyzyjne” (drzewo decyzyjne, praca całej klasy). Poinformuj uczniów i uczennice, że teraz zapoznają się z pewną metodą analizowania i rozwiązywania problemów decyzyjnych, która może im się przydać w różnych sytuacjach życiowych. Podkreśl, że prezentowana metoda pozwala zdiagnozować sytuację decyzyjną i ocenić konsekwencje różnych możliwych rozwiązań. Nie należy jej jednak traktować jako magicznego narzędzia do podejmowania trudnych decyzji.

Poproś, aby każdy wyobraził sobie, że jest średniowiecznym rycerzem, który natknął na swej drodze smoka i zastanawia się, czy podjąć z nim walkę. Narysuj na tablicy lub arkuszu papieru schemat drzewa decyzyjnego* i poproś uczniów oraz uczennice, by pomogli ci go uzupełnić, wypełniając kolejno następujące pola:

- sytuacja wymagająca podjęcia decyzji
- cele i wartości
- możliwe rozwiązania
- pozytywne i negatywne skutki.

Po wspólnym wypełnieniu schematu zaproponuj kilkorgu uczniom i uczennicom, by powiedzieli, jaką decyzję w tej sprawie podjęliby na miejscu średniowiecznego rycerza, i ją uzasadnili, opierając się na schemacie drzewa decyzyjnego. Możecie urządzić w klasie głosowanie, aby sprawdzić, ile osób opowiedziało się za jednym, a ile za drugim wyborem.

Zaproponuj uczniom i uczennicom, żeby w domu, przy podejmowaniu jakiejś najbliższej decyzji, przeanalizowali ją właśnie za pomocą drzewa decyzyjnego. Mogą też zwrócić się o pomoc do kogoś z rodzeństwa, rodziców czy dziadków, by znaleźć możliwe rozwiązania lub ocenić ich skutki.

ROZWINIĘCIE

Zeszyt
ćwiczeń
s. 23
ćwicz. 3

3. „Trzy sposoby” (praca w grupach). Wyjaśnij, że metoda drzewa decyzyjnego jest przydatna, gdy decyzja dotyczy jednej osoby. Kiedy musimy podjąć jakąś ważną decyzję w sprawie mniejszej bądź większej grupy (np. grupy znajomych, klasy, partii politycznej, ogółu obywateli danego kraju), zazwyczaj korzystamy z innych sposobów. Należą do nich: konsensus, głosowanie i decyzja lidera. Kolejne ćwiczenie pozwoli uczniom przećwiczyć każdy z tych sposobów (patrz: ćwiczenie w podręczniku na s. 38).

Podziel klasę na kilkusobowe grupy i poproś, by każda wybrała swego sekretarza, którego zadaniem będzie zapisanie w zeszycie dokonanych w grupie uzgodnień (zgodnie z informacją w podręczniku).

* Schemat drzewa decyzyjnego dostępny jest także w serwisie internetowym KOSS online.

a) Wyjaśnij, że pierwszy sposób podejmowania decyzji, który poznają na lekcji, to osiąganie ogólnego porozumienia, czyli zgody, określanego za pomocą łacińskiego słowa *consensus*. Możesz też zapisać na tablicy, na czym polega osiąganie konsensusu:

- *wszyscy poszukują wspólnie wszystkich możliwych rozwiązań i zastanawiają się, jakie są ich wady i zalety;*
- *aby decyzja mogła być podjęta, każdy musi zgodzić się na przyjęte rozwiązanie; jeśli choć jedna osoba zgłasza weto, to porozumienie nie zostaje osiągnięte, a decyzja nie może być podjęta.*

Wcześniej zapisz na tablicy sprawę, w której uczniowie mają podjąć decyzję metodą osiągania porozumienia. Może to być na przykład wybór symbolu klasowego, opracowanie projektu flagi klasy, wymyślenie hasła propagującego edukację obywatelską itp. Poproś zespoły, by rozpoczęły pracę nad uzgadnianiem wspólnej decyzji. Przypomnij, żeby zadbały, by każda opinia została wysłuchana, a każdy głos uszanowany. Podczas gdy uczniowie zajmują się uzgadnianiem wspólnego stanowiska, narysuj na tablicy lub dużej kartce papieru tabelę „Wady i zalety”. Po kilku minutach, ale nie wcześniej, przekaz uczniom, że czas na podjęcie decyzji minął.

Jeśli uczennice i uczniowie będą się skarżyć na niewystarczający czas, zapisz w rubryce „wady”, że ten sposób podejmowania decyzji jest czasochłonny. Następnie wspólnie poszukajcie innych wad tej metody (np. trudności związane z wysłuchaniem i przekonaniem każdego członka grupy czy zbiorowości, możliwość zablokowania decyzji przez jedną osobę) oraz wynotujcie jego zalety. Zaletami są m.in.: duża liczba możliwych rozwiązań, dzielenie się z innymi swoimi pomysłami i przewidywanymi konsekwencjami, szacunek dla zdania każdej osoby. Zwróć uwagę, że istnieje też inny sposób, który nie ma wymienionych wcześniej wad, a z którym mamy do czynienia, gdy decyzję podejmuje osoba sprawująca władzę, mająca prawo rządzenia czy wydawania poleceń. Ta metoda stosowana jest często w szkołach, przedsiębiorstwach, państwach, a także – w niektórych sytuacjach – w rodzinach! Polega ona na tym, że tylko jedna osoba (np. dyrektor) lub określona grupa (na ogół nieliczna, np. sztab) ma prawo podejmowania decyzji dotyczących wszystkich.

b) Uczniowie mogą się podzielić na nowe zespoły lub pracować w poprzednich. Każdy zespół wyznacza ze swojego grona jedną osobę (nie może nią być sekretarz), która będzie grać rolę „prezydenta”, „przewodniczącego”, „króla” lub „królowej”, „szefa” czy „dyrektorki”, czyli osoby mającej władzę. Przy podejmowaniu decyzji może opierać się tylko na swoich sądach, zasięgać opinii wyłącznie wybranych doradców oraz zwykłych członków grupy. Ci ostatni mogą zgłaszać swoje propozycje tylko wtedy, gdy sprawujący władzę wyrazi na to zgodę.

Zapisz na tablicy kolejną sprawę, w której należy podjąć decyzję. Może to być na przykład sposób wykorzystania niewielkiego, ale przytulnego pomieszczenia na strychu szkoły (decyzję podejmuje „dyrektorka szkoły”), ustalenie zasad opodatkowania poddanych (decyduje „królowa”). Możesz zadać wszystkim ten sam problem decyzyjny lub dla każdej grupy wymyślić inny oraz wskazać innego lidera.

Poproś uczniów, by podali, jakie decyzje zapadły w poszczególnych grupach i kto je podjął, a następnie zapiszcie to na tablicy. Potem – na podstawie przebiegu procesu decyzyjnego w poszczególnych zespołach – sporządźcie wspólnie zestawienie wad i zalet tego sposobu podejmowania decyzji. Zalety są następujące:

decyzję można podjąć bardzo szybko, gdy jest do tego upoważniona jedna osoba, zwykli obywatele mogą przestać się tym przejmować, odpowiedzialność za decyzję jest bowiem ściśle określona. Do wad można zaliczyć to, że lider może być przecieży nieuczciwy lub niemądry, przestaje się liczyć ze zdaniem innych członków społeczności oraz może zostać przekupiony.

c) Trzeci sposób podejmowania decyzji w sprawach dotyczących grupy to głosowanie.

Przy głosowaniu:

- *każdy głos jest tak samo ważny;*
- *możliwe jest rozważenie skutków poszczególnych wariantów;*
- *liczy się zdanie większości.*

Podziel uczniów na grupy i wyjaśnij, że tym razem będą musieli głosować, czyli odpowiedzieć TAK lub NIE na zadane pytanie, oczywiście po rozważeniu pozytywnych i negatywnych skutków obu decyzji. Zapisz na tablicy sprawę, w której należy podjąć decyzję. Może to być na przykład jakiś problem z życia klasy czy mieszkańców pewnego miasta, np. czy należy przenieść plac targowy z głównego rynku na jedną z bocznych ulic, albo inna, równie ważna sprawa dyskutowana w waszej gminie czy miejscowości. Po rozważeniu konsekwencji obu wariantów uczennice i uczniowie głosują, a sekretarze liczą głosy oddane za i przeciw.

Policz wszystkie głosy TAK i wszystkie głosy NIE w całej klasie i ogłoś, jaka jest decyzja społeczności waszej klasy. Wskaż, ile osób było przeciwko tej decyzji, i uświadom im, że teraz – nawet wbrew swoim poglądom – będą oni musieli poddać się woli większości. Poproś, aby każda z grup oceniła pozytywne i negatywne strony tego sposobu podejmowania decyzji i porównała go z dwoma wcześniej omawianymi sposobami podejmowania decyzji. Następnie wszyscy wspólnie zastanawiają się nad jego wadami i zaletami, uwzględniając następujące aspekty: Czy dochodzenie do decyzji trwa długo, czy krótko? Czy liczy się zdanie każdego, czy tylko wybranych osób? Czy występuje ryzyko tyranii większości, czyli co ma zrobić nieprzekonana mniejszość? Podkreśl, że ćwiczenie to miało pokazać, iż każdy ze sposobów postępowania ma swoje zalety, ale żaden nie jest pozbawiony wad, do których należy na przykład: utrata poczucia osobistego wpływu przy decyzjach podejmowanych jednoosobowo (lub przez wąską grupę), czasochłonność i „energochłonność” procedur osiągnięcia konsensusu, ryzyko związane z tyranią większości w wypadku decyzji podjętych w wyniku głosowania.

ZAKOŃCZENIE

4. „Jak najlepiej podjąć tę decyzję?” (quiz). Aby sprawdzić, czy uczniowie i uczennice zrozumieli, w jakich sytuacjach warto stosować każdą z metod podejmowania decyzji, wyświetl za pomocą komputera lub rozdaj wszystkim ćwiczenie „Jak najlepiej podjąć tę decyzję?” (znajdziesz je w podręczniku na s. 40 oraz na stronie internetowej KOSS online). Poproś, aby każdy samodzielnie spróbował odpowiedzieć na zadane w nim pytania, zapisując odpowiedzi na kartce lub w zeszycie, a następnie wspólnie omówcie odpowiedzi i spróbujcie je uzasadnić. Zwróć uwagę, że decyzja pilota, mimo że została podjęta jednoosobowo, nie jest niedemokratyczna, a odpowiedzi na pytanie o decyzję rodziny dotyczącą wspólnego wyjazdu mogą być bardzo różne, w zależności od osobistych doświadczeń poszczególnych dzieci. Jeśli w trakcie dyskusji okaże się, że uczniowie

i uczennice dostrzegają przydatność trzech sposobów podejmowania decyzji w zależności od konkretnego problemu decyzyjnego – cel zajęć został osiągnięty.

5. „Uzgadnianie, decyzje lidera, głosowanie” – praca domowa. Poproś uczniów i uczennice, by w domu zapoznali się z tekstem „Uzgadnianie, decyzje lidera, głosowanie” (podręcznik, s. 39–40) zawierającym krótką charakterystykę trzech procedur podejmowania decyzji i uzupełnili notatki w zeszytach dotyczące wad i zalet poszczególnych sposobów podejmowania decyzji. Przypomnij im też o zadaniu związanym z podjęciem decyzji za pomocą drzewa decyzyjnego.